

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА І.А. ЗЯЗЮНА
У ПРАЦЯХ ЙОГО СОРАТНИКІВ ТА УЧНІВ

16–17 травня 2017 року

Харків 2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРОСЛИХ
НАПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ
НАПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ» НАПН УКРАЇНИ
БАЛТАЙСЬКА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА
І.А. ЗЯЗЮНА
У ПРАЦЯХ ЙОГО СОРАТНИКІВ ТА
УЧНІВ**

16–17 травня 2017 року

Харків
2017

Наукова школа академіка І.А.Зязюна у працях його соратників та учнів : Матеріали науково-практичної конференції 16-17 травня 2017 р. / За заг. ред. Романовського О.Г., – Х.: НТУ «ХПІ», 2017. – 232 с.

Автори несуть повну відповідальність за опубліковані матеріали.

Містить матеріали науково-практичної конференції з актуальних проблем педагогіки та психології професійної освіти у вищих навчальних закладах.

Організаційний комітет:

Голова оргкомітету – **Романовський Олександр Георгійович**, завідувач кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. академіка І.А. Зязюна, член-кореспондент НАН України, доктор педагогічних наук, професор.

Заступник голови оргкомітету – **Павнілов Юрій Іванович**, начальник методичного відділу НТУ «ХПІ», кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. академіка І.А. Зязюна.

Вчений секретар – **Солодовник Тетяна Олександрівна**, доцент кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. академіка І.А. Зязюна НТУ «ХПІ», кандидат педагогічних наук, доцент.

©Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», 2017

Філіпчук Г.Г.
м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ У НАУКОВІЙ СПАДШИНІ І.ЗЯЗЮНА

Постановка проблеми. Реалії ХХІ століття з його наростаючими тенденціями глобальних, регіональних викликів та загроз, природних і техногенних катастроф, політичних і соціальних кризових явищ, фінансових депресій і військових агресій вимагають від Людства якісно іншого світоглядного осмислення, адекватних дій, консолідованих зусиль і боротьби за власну безпеку, виживання, сталій розвиток. Для виховання, формування компетентнісних характеристик особистості та суспільства важливим є впровадження в теорію і практику цінностей ключового педагогічного принципу культуроідповідності, сповідуваного вченими-педагогами України.

Основна мета. Показати, що навіть ефективне застосування найрізноманітніших науково-технічних засобів й інструментів, унікального потенціалу знань і компетентностей не завжди забезпечує бажаний результат, стабілізацію і суспільний прогрес. Очевидно, для гармонії стосунків Людини з Людиною, Природою, Світом і безпечної життєдіяльності, глобальній і національнім системам освіти потрібен не лише досконалій прагматизм, але передусім культурологічний підхід, високий гуманізм, гуманітаризація змісту освіти, що олюднюють сенс буття.

Виклад основного матеріалу. Народи і держави мають нарешті усвідомити, що цінності етики, моралі, естетики, загальнолюдських принципів і поведінкових норм, національних культур і традицій суттєво впливають не тільки на свідомість, почуття, ідеали, позиції, але й на логіку поведінки і прийняття рішень політичного, економічного, соціального, екологічного, гуманітарного, технічного, міжнародного характеру. Ті цивілізації, імперії, держави і нації, які ігнорували закономірностями цих правил, неминуче розкладалися. Дуже по-сучасному ззвучить сказане більше 90 років тому українським просвітником В. Липинським: « Вавилон розложився і загинув старий Рим, тому що його матеріальна техніка переросла його громадську мораль. Ми заблудилися в тенетах зовнішнього прогресу і загальмували процес етичного удосконалення» [1].

Семенова А.В.
Одеса, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ЦІННІСНОГО ВИМІРУ ДОСВІДУ СУБ'ЄКТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ У КОНТЕКСТІ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ І.А. ЗЯЗЮНА

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими теоретичними чи практичними завданнями. Учитель завжди продовжується у своїх учнях, якщо це справжній учитель... Сподівання соратників та учнів І.А. Зязюна щодо якісної освіти, де Педагоги-Майстри організовують педагогічну взаємодію, ґрунтуються на ідеї про розвиток професійної майстерності, де професіоналізм педагога розглядається з позиції якості – їхньої підготовки, оцінки діяльності, особистості моральності, рівня майстерності та спроможності розвивати ціннісний досвід суб’єктів педагогічної дії. Зрозуміло, що наука і освіта, які не освячені високою етичною, гуманістичною метою Істини, Добра та Краси, загрожують загибеллю культури, цивілізації. Наука й Освіта за своєю природою і місією повинні бути віддзеркаленням реалізації гуманізму, водночас як і гуманізм є умовою справжнього розквіту Науки і Освіти. І мистецтво не може бути чи мось чужорідним у відношенні до науки і освіти. Уявя, фантазія, інтуїція, відчуття прекрасного завжди супроводжують пошук пізнання.

Концепція ціннісного виміру досвіду суб’єктів педагогічної дії полягає у тому, що ціннісний досвід є інтегральною відображенчою регулятивною характеристикою взаємодії людини зі Світом. Ця теза виступила підґрунтям для розв’язання проблеми взаємозв’язку психологии науків, дидактики, методик і практики навчання та виховання. Справа у тому, що досягнення психологічних наук не можуть використовуватися у педагогічній взаємодії безпосередньо. Новизна підходу концепції ціннісного виміру досвіду суб’єктів педагогічної дії пов’язана із використанням ключових ідей психопедагогіки як інтегративної науки про гносеологічні засади професійної діяльності педагога-майстра щодо гармонійного розвитку особистості учня; педагогії – недоціненої і досі “науки про дітей” унікальної, багатогранної, але при цьому неподільно інтегрованої науки про концептуалізацію розвитку дитини. Конструктивність такого підходу вбачається, насамперед, у цілісному поєднанні та використанні новітніх здобутків, як природничих так і гуманітарних наук щодо пояснення новопосталих

гогічних явищ сучасної освітньої сфери. Висвітлення Концепції дозволяє знайти відповідь на питання про використання досягнень психологічних теорій розвитку особистості, психопедагогіки, сучасної нейропсихології у педагогічній практиці.

Аналіз останніх наукових публікацій приділено розв’язанню наявних протиріч у такий важливій сфері сучасного соціального буття, як удосконалення ціннісного досвіду суб’єктів педагогічної дії у контексті науково-педагогічних здобутків І.А. Зязюна, де наскрізною ідеєю розвитку педагогічної майстерності особистості розцінено гармонійність Істини, Добра, Краси, Творчості, Свободи. Майже у всіх відомих нам працях І.А. Зязюна, ми знаходимо тезу про те, що особистісно-професійне призначення вчителя полягає не у “передаванні” теоретичних знань, “стимулюванні” здорового глузду та поясненні значення цінностей. Навпаки, він доводив, що вчитель – майстер нарівні з учнем, особа яка постійно бере участь у вибудовуванні нового знання, опановуючи та розвиваючи ціннісний досвід. Але, щоб створити нове знання, учитель та учень вступають у навчальну ситуацію як опановувачі попередніх знань, хоча й різного виду. Адже й учитель й учень мають різний набутий життєвий досвід і досвід попереднього навчання. Ключовою ідеєю розвитку ціннісного досвіду є те, що серед усього іншого система освіти є “виключно опочуттєвеною діяльністю планування майбутнього світу людства” [4].

Загнувшись історичність усіх суспільних та економічних змін, І.А. Зязюн аргументовано заявляє, що саме освітняни здатні впливати на майбутню історію [3]. Тут феноменологічна й екзистенційна філософія освіти протрактована найбільш глибоко. Ґрунтовною вона стає для тих, хто не намагається шукати надію у діалектиці історії, хто, по-при все, не відкидає конкретних “проблематизуючих агентів історії” – провідних науковців, а також трансформаційні зміни функціонування полікультурного світового освітнього простору. Ці зміни пов’язані з обставинами політичного, економічного і культурного життя, зі спостереженнями за тим, як інші намагаються змінювати світ. І.А. Зязюн, пояснюючи ідеї педагогіки Добра, стверджував, що освіта – це “наукове утворення” відкритого типу, оскільки буття людини обумовлюється, але не визначається її обставинами. І, нарешті, оскільки вчителі – це одночасно й учні, вони не є незалежними від суспільних процесів [3]. Саме педагогічна майстерність (комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [6, с. 25]), визначає ефективність поступу су-

часної української освіти за рахунок “опочуттєвлення”, “олюднення” професійних знань і вмінь саме завдяки діям Педагога.

Цінним є те, що сьогодні соратники Івана Андрійовича Зязюна та учні у своїх працях доводять необхідність продовження пошуку шляхів втілення принципів людяності, які протягом усього життя виступали підґрунттям професійної діяльності академіка І.А. Зязюна. Адже саме тут і позначається справжній особистісний сенс педагогічної майстерності. Передумовами розробки теоретико-методологічних зasad ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії виступила теза про те, що соціально-організована сфера духовної діяльності має свою *внутрішню структуру* [7, с. 103]. Складниками цієї структури є, насамперед, актуалізовані загальнолюдські цінності, що накопиченні людством, а також нові змісті та їх знакові форми, що виробляються у творчості цінностей культури, освіти, цивілізації. Інтерпретація з гальюнольлюдських цінностей як *цинічно-орієнтованого чуттєвого знання* забезпечує сенс життя і діяльність людини, фіксується в історично конкретних формах культури і теоретично обґрунтовує наш підхід до проблеми ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії.

Педагогічна дія, перш за все, обумовлюється індивідуально-особистісною активністю всіх її суб'єктів. Індивідуально-особистісна активність суб'єкта педагогічної дії – педагога – характеризує його, як “рефлексуючого практика”, який обмірковує і аналізує свою власну практичну діяльність на грунті глибокого пізнання теорії [10, с. 47]. Поняття “рефлексуючий практик” уперше зустрічається у роботах

зарубіжних учених (Р. Болам [12], М. Кларк [13], Т. Морріс [15] та ін.) і розглядається, як стадія формування і розвитку професійних знань, умінь і навичок, компетентностей, що націлена на розумне поєднання теоретичних основ з умінням застосовувати їх на практиці, передбачає здатність осмислювати кожного свого кроку в процесі педагогічної діяльності з метою підвищення якості викладання. Ілюзія, яка часто зустрічається з приводу педагогічної дії, полягає у тому, що глибоке знання предмета буде автоматично сприятиме ефективній передачі його учням. Однак, той факт, що вчитель є експертом у профілюючому предметі, зовсім не свідчить про гарантії його успіху на педагогічній ниві. Сучасний педагог – це “професійно-компетентна гуманна особистість, яка постійно творчо розвивається, в якій превалюють духовно-моральні якості, яскраво виражена суб'єктна позиція, індивідуальний стиль діяльності і багатий творчий потенціал” [5, с. 48]. Для того, щоб організувати педагогічну дію, педагог має постійно

займатися самовивченням, безперервно досліджуючи глибини власних думок і почуттів. Педагоги подекуди вважають, що психологія потрібна для “психологічного обґрунтування” відповідних методів і засобів навчання і виховання з метою надання їм більшої “наукової значущості”. А психологи у своїх дослідженнях нерідко абстрагуються від тієї системи, де саме виникли закономірності розвитку та виховання людини. Як результат, новаторські напрями теорії навчання, що були розроблені у другій половині ХХ ст. (П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін та ін.), не були впроваджені у масову практику навчання. Але цілеспрямована зміна окремих аспектів психіки людини неможлива без знання законів її розвитку, на яких ґрунтуються закони управління розвитком особистості (що розробляються педагогікою).

Становлення професійної майстерності педагогічних кадрів з позицій психопедагогіки (В. Зінченко [2], І. Зязюн [3], Е. Стоунс [11]) полягає у тому, що: ідея підготовки вчителя до організації педагогічної дії зорієнтовується на особистість, актуалізацію її потреби у само пізнанні й самовихованні, виробленні гуманістичної професійної позиції для організації продуктивного діалогу.

Основна мета статті: Пояснити сутність удосконалення ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії у контексті науково-педагогічних ідей І.А. Зязюна.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сукупність *внутрішніх і зовнішніх функцій* ціннісного досвіду (кожна з яких у загальному вигляді утворює монолітну *афективно-інтелектуально-вольову компонентну структуру*) являє *цілісну відкриту та нелінійну синергетичну систему* у складі якої сім центрів-функцій (1. Досвід відносин виживання (“прав і обов’язків”); 2. Досвід відносин взаємодоповнення (“партнерства”); 3. Досвід операціональних (“ділових”) відносин; 4. Досвід відносин тотожності (“любові й жалості”); 5. Досвід формотворних (“творчих”) відносин; 6. Досвід відносин учіння (“знання й уміння”); 7. Досвід ідеологічних (*цинічно-орієнтаційних*) відносин, що забезпечують існування особистості як самостійного автономного функціонального елемента/підсистеми системи природно-соціального Світу).

Як єдине системне ціле, такий досвід, з одного боку, проявляє системну цілісність регулятивного аспекту *відображення суспільної практики*, а з іншого, виступає чинником цілісності – “*системною регулятивною силою*”, що цю цілісність й визначає. Ця система занадто складна, у т.ч. й для того, щоб лінійно управляти процесом розвит-

ку: у ній все взаємозалежно, так що спроби розвивати щось одне обертаються пригніченням чогось іншого. Усвідомлення змісту системи розкриває культурно-історичну динаміку змін парадигм освіти, сенс якої конкретизується у двох її глобальних значеннях: культурно-світоглядному та соціальної сили, природа яких пронизує всі парадигми освіти. Провідна ідея удосконалення ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії ґрунтується на тому, що ефективність процесу розвитку ціннісного досвіду можна суттєво підвищити, якщо цей процес буде ґрунтованою на створення/формування координаційного центра досвіду “метавідносин” (який є метою- атTRACTором цілісної відкритої та нелінійної синергетичної системи із семи центрів-функцій), що завершує етап динамічної еволюційної зміни відносин людини зі світом та створює передумови для якісного нового її етапу при забезпечені реалізації ідей цілісного підходу, що у більшості вчень про духовний розвиток особистості традиційно асоціюється з виникненням “нової Людини” і “нового Світу”.

Освітня діяльність приваблює людей, адже подолання великих труднощів може принести і більше радощів. А такі радощі є радощами найвищого порядку – радощі подолання, відкриття, творчості [8, с. 45]. У цьому аспекті, необхідним є розуміння того, що й учні/студенти, й педагоги “проживають” навчальний процес не тільки інтелектуально, а у всьому різноманітті емоційно-почуттєвих ціннісних характеристик людського існування. Але не взаємодія зумовлює задоволення людини, а людина приносить свої добросередні почуття у цю взаємодію. Людина може не йти на контакт з іншими з причини побоювання бути знечуваною, не говорити про свої почуття – з причини страху глузування над нею. У цьому аспекті нам здаються слушними аргументи доктора соціології Хьюго Пачіа, суть яких полягає у тому, що у гонитві за науковим і економічним прогресом людина ігнорує найбільш головне у житті. У своїх виступах Х. Пачіа цитує стародавнє пророцтво індіанців крі: “Тільки коли зламане останнє дерево, тільки коли отруена остання річка, тільки коли піймали останню рибину, тільки тоді з’ясується, що гроши не єстівні...” [1, с. 19]. Якщо дещо вільно екстраполювати це пророцтво на педагогічну діяльність, маємо: “*Тільки коли перевірена пророцтво на педагогічну діяльність, маємо: “Тільки коли перевірена пророцтво на педагогічну діяльність, маємо: “*Tільки коли остання контролльна робота, тільки коли проставлені підсумкові оцінки, тільки коли написаний кінцевий звіт про навчально-виховну роботу, тільки тоді виявляється, що все зовсім не головне у педагогічній праці...”. “Ми вчимо учнів читати і писати, додавати та віднімати, ми вчимо їх тому, що нам здається основою доброї освіти,

але ми не звертаємо уваги на найголовніше... на те, як любити” – пише Х. Пачія [1, с. 21]. Якщо у людини “сердті думки” – вона відчуває злість, якщо радісні – відчуває радість, якщо у людини щасливі думки – відчуває щастя... Зміна ціннісних орієнтацій, переконань – це зміна думок, яка стає можливою за допомогою позитивних тверджень (*афірмацій* – позитивних фраз, які, якщо часто їх повторювати, змінюють думки і підвідомі переконання). Наприклад: “Я завжди створюю позитивні доброзичливі стосунки з людьми”.

Зміна думок призводить до зміни почуттів. Якщо вчитель бажає стати педагогом – майстром, він думає про своїх учнів з любов’ю, враховуючи їхні особистісні потреби і бажання; він намагається поставити себе на їхнє місце і подивитися на Світ їхніми очима. *Все починається з думок*. Учитель – Майстер не викладає просто предмет, він розвиває ціннісний досвід своїх учнів, він думає про ті якості, які намагається розвити у них (вольові, інтелектуальні, емоціональні, духовні). Якщо людина не уявляє собі, чого вона бажає, вона не зможе дізнатися про те коли вона досягла цього. Адже, “тому, хто не знає куди пливе, не буває подорожного повітря”. Так, особливостями взаємодії суб’єктів педагогічної дії є урахування *сили позитивного мислення* педагога: педагогічна дія починається з думок учителя; зміна думок призводить до зміни почуттів/ставлень; позитивні твердження змінюють переконання; учитель думає про своїх учнів з любов’ю, враховуючи їх особистісні потреби і бажання; він намагається поставити себе на їхнє місце і подивитися на Світ їх очима; учитель чітко усвідомлює, які якості він намагається розвити в учнів (вольові, інтелектуальні, емоціональні, духовні).

Для того, щоб усміхатися, необхідно стільки ж зусиль, скільки й для того, щоб хмуритися; щоб сказати дружнє слово підтримки, треба стільки ж часу, як і для критики. Якщо вчитель усвідомлює силу *Добра*, він починає творити його. Єдиний спосіб втратити добро у собі – це не робити його іншим... Справжнє Добро беззастережне, воно нічого не вимагає навзаєм. Інакше це не добро. Добро педагога – це виявляти себе у своїх учнях і відчувати радість від упізнавання себе у них. Поки вчитель здатен дарувати частину себе, творити добро, поки він може чимось допомогти учню, – він спроможний організувати педагогічну дію. Творити добро – це не сподіватися на те, що воно має повернутися, перед організацією взаємодії запитувати у себе “Що я можу дати цим учням. Чи несу я для них Добро?”. У педагогічній дії немає місця лютості, образам і жорстокості. І якщо з’являються такі відчуття, треба

навчитися вибачати. Образа руйнує душу, а процес прощення звільняє місце для добра і любові. Особливістю педагогічної дії є також і турбота про іншого, турбота про те, щоб бути поруч, коли ти потрібний. Тому взаємодія суб'єктів педагогічної дії це ще і *Дружба*. Кожна людина у житті робить помилки, і якщо бажаєш, щоб тебе пробачали, треба бути готовим пробачити іншого. Якщо вчитель прагне нести добро і любов учням, він має звільнитися від негативних емоцій, душевної болі і страху і починати кожний день, як найщасливіший.

Уміння висловлювати свої відчуття, говорити слова вдячності, уміння слухати та чути те, що повідомляють інші – у цьому полягає сила Щирості педагогічної дії. Педагогічна дія – це вдячність, яку можна почути, це можливість відверто говорити з іншими про свої почуття. Для того, щоб педагогічна дія відбулася, вона має стати найважливішою подією для всіх її учасників. Взагалі, *відданість* – важливіший елемент життя. Так любляча мати не буде казати своїй дитині: “Сьогодні я тебе люблю, але не знаю, що я буду відчувати до тебе завтра”. Ні, вона завжди любить свою дитину: і коли та поводить

себе добре, і коли погано. Проблеми з'являються тоді, коли немає відданості. Вчитель має бути здатним присвятити себе тому, що для нього є важливим. Ще стародавні мудреці помітили: “Проста істина криється у тому, що якщо Ви не віддані людині, Ви насправді її не кохаєте” [1, с. 75]. Відтак, наступна особливість взаємодії суб'єктів педагогічної дії це сила *Відданості*. Відданість педагогічній справі, своїм учням відзеркалюється у думках учителя, його педагогічній дії. Відданість – це те, що відрізняє Педагога – Майстра від учителя – ремісника. Щоб організувати педагогічну дію, треба бути справжнім педагогом за покликанням. Таким чином, основою забезпечення системності ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії, як психолого-педагогічної категорії, є урахування особливостей взаємодії її суб'єктів, таких як: позитивне мислення, повага, сила добра, дружби, свободи, широті, відданості, довіри.

Зосередженість (повна увага) має на меті вміливий розподіл власної уваги у відношенні до зовнішнього і внутрішнього світу того, кого навчають. *Психіка містить накопичений досвід*: потік подій поступово формує мозок і, відповідно, психічні особливості. Вчитель-Майстер, організовуючи педагогічну дію, впливає безпосередньо на *психічні структури особистості*. Так, мозок пов'язаний з психікою. Мозок – субстрат психічної діяльності і кожна зона мозку робить свій внесок у здійснення психічної діяльності завдяки нейронним мережам.

Як відомо, уявлення про нейронні мережі значно вплинуло на технології штучного інтелекту. Принаїдно зауважимо, що перші уявлення про нейронні мережі знаходимо у Д. Джеймса і О. Бейна (1890 р.) [14]. У своїх роботах вони розглядали розумову діяльність як результат взаємодії між нейронами у головному мозку. Згідно з О. Бейн, будь-яка діяльність призводить до активізації певного набору нейронів. При повторенні тієї ж діяльності зв'язки між цими нейронами змінюються. Відповідно до цієї теорії такі повторення формують *пам'ять*. Оскільки мозок навчається в основному тому, чому людина приділяє увагу, зосередженість, або усвідомлена увага, – це шляхи до сприйняття позитивного ціннісного досвіду та його розвитку.

Доброочесність, зосередженість і мудрість ґрунтуються на трьох фундаментальних функціях мозку: *регулюванні, навчанні та відборі*. Мозок людини регулює себе і всі інші системи організму самостійно через процеси збудження і гальмування – зелене і червоне світло. Мозок навчається, створюючи нові нервові ланцюги і змінює або послаблює старі, відбираючи ті, що його досвід навчив

зважати значущими. Ніякі вигадки не зрівняються по силі впливу з натхненною мовою Майстра. Мудрість пов'язана з проблемою вибору (наприклад відмова від меншого задоволення заради більшого). Таким чином, розвиваючи у собі самоповагу, зосередженість і мудрість, людина змушує мозок підвищувати рівень регуляції, досвіду та відбору. І навпаки: удосконалення цих трьох функцій нервової системи змінює те, на що й спрямовується педагогічна дія – розвиток ціннісного досвіду. Профанація духовності може бути відвернена єдино позитивним напрямом – шляхом підвищення ефективності й якості педагогічної дії під управлінням Учителя-Майстра, заснованої на принципі *Чесного Самопрояву*. Практика чесного самопрояву відповідає даній тезі з позиції постнекласичної методології, оскільки під означеним принципом мається на увазі не вправа, а *цілісний спосіб життєдіяльності*.

Викладача-Майстра, який виступає головним суб'єктом педагогічної дії характеризує: високий рівень загальної культури та моральністі; уміння організовувати групову взаємодію, володіння мовленнєвою комунікацією, зовнішньою та внутрішньою техніками, здатність до постійного самовдосконалення та саморозвитку особистості, любов до людей, високий особистісний рівень розвитку інтегрального ціннісного досвіду по всіх компонентах у їх цілісності (*афективного* (емоційне усвідомлення); *інтелектуального* (самооцінка) та *вольового*

(упевненість у собі)). Відтак, успішність розвитку ціннісного досвіду можлива, якщо цей процес здійснюється відповідно до науково обґрунтованих специфічних принципів (чесного самопрояву, відповідально-го самоспостереження та доповнюючої мотивації) на засадах цілісного підходу, що реалізується в умовах суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії та передбачає інтенсифікацію механізмів цієї системи. *Відповідальне самоспостереження* орієнтує людину на *себе саму*, тоді як чесний самопрояв, з необхідністю поєднується з орієнтацією людини на взаємодію зі Світом, усуваючи тим самим небезпеку “*самоконсервації*”, самоув’язнення у затвори інтроспективного аналізу. А сила, що спонукає й стимулює діяльність, і яка суб'єктивно переживається, як “*прагнення*”, її є “*мотивацію*”. Для пробудження у людини певного “*цільового*” прагнення розвитку ціннісного досвіду, недостатньо просптої вказівки на мету, яка підкріплюється лише відповідною інформаційною аргументацією; докладна аргументація так і залишиться побажанням, якщо людина не буде заалученою у відповідну педагогічну дію із зазначеною метою. Адже педагогічна дія проявляє свою психопедагогічну сутність, де підгрунтам впливу педагога є урахування нейропсихологічних особливостей мозку людини.

Показником діяльності вчителя-майстра є *здатність володіти собою*. Таким чином, педагогічна техніка (сукупність внутрішніх (уміння керувати своєю поведінкою) і зовнішніх (уміння впливати на особистість і колектив) прийомів) є *умовами* розвитку ціннісного досвіду суб'єктів педагогічної дії. Досить необхідно є сталість практики емоційно-вольової саморегуляції поведінки педагога. При аутогенних тренуваннях використовуються три основні шляхи впливу на стан нервової системи (ритм дихання; активна роль уявлень, чуттєвих образів; регулююча і програмуюча роль слова). В аутогенних тренуваннях ці впливи використовуються послідовно у комплексі: *релаксація + уялення + словесне самонавідання*. Відтак, аутотренінг є прикладним методом розвитку внутрішньої педагогічної техніки викладача. Використання медитативних технік призводить до зняття внутрішніх психічних бар’єрів, дезактивації дії негативних подразників, сприяє позитивній перебудові і зміцненню психічних функцій, що пов’язані з емоційно-вольовою сферою людини. Медитація являє собою стан, в якому досягається вищий ступінь концентрації уваги на певному об’єкті або ж, навпаки, повне її “*розосередження*”. У результаті систематичного медитування у людини виникає якісно новий рівень мислення, самоусвідомлення, загострюється інтуїція, позитивні

відчуття, тощо. Саме тому, медитація, в аспекті ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії, розглядається як практичний метод психопедагогічної підготовки педагогів. Уміння враховувати психофізіологічний емоційний вплив кольорів на суб'єктів педагогічної дії в освітньо-виховному просторі також є зовнішньою педагогічною технікою вчителя-майстра. Педагогу вкрай необхідно не тільки володіти знаннями щодо впливів кольорів на психоемоційний та фізичний стан людини, а й ще професійно ними користуватися. Цілеспрямоване застосування конкретизованих методів, які підвищують внутрішню мотивацію суб'єктів, також сприяє створенню особливого її виду – стану “*припливу*”/“*піднесення*” під час педагогічної дії.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Учитель-майстер у суспільстві є основною складовою продуктивних сил. Адже саме Вчитель довічно зостається у ціннісному досвіді учня зразком для наслідування й генерування енергії позитивного естетичного почуття щастя учіння зі вчителем. Саме педагогічна дія Вчителя-Майстра стабілізує потребу учня в самоучинні. Гуманістичне,

товариське, батьківське ставлення Вчителя до учня мотивує його пізнавально-виховний успіх. Таким був і назавжди залишиться у нашій пам’яті Великий Учитель -Майстер, мудрий і мужній, еталонний авторитет гуманізму, порядності, чесності, принциповості, видатна постать української освіти **Іван Андрійович Зязюн**.

Пам’яті моого наукового консультанта і порадника, моого Вчителя – Івана Андрійовича Зязюна присвячена монографія “*Ціннісний вимір досвіду суб'єктів педагогічної дії*” [9], яка вийшла друком у березні цього року, де спираючись на конструктивний досвід української наукової школи педагогічної майстерності І.А. Зязюна, стало можливим розкрити загальні витоки і змістові лінії вдосконалення ціннісного досвіду суб'єктів педагогічної дії в освітньо-виховному просторі. Отже, маю надію, що представлена праця зацікавить усіх тих освітніх, хто дбає про гідне майбутнє українського соціуму, його конкурентоспроможність у єдиній європейській родині, хто намагається стати конкурентоздатним педагогом – тим, діяльність якого “*зіткана*” ідеями І.А. Зязюна – ідеями Істини, Добра, Краси, Творчості, Свободи.

Список літератури:

1. Джексон Адам. Секреты Истинной Любви / Адам Джексон . – Пер. с англ. Д. Ивахненко. – К. :«София», 1997. – 96 с.

2. Зинченко В. П. Аффект и интеллект в образовании / Владимир Петрович Зинченко. – М. :Тривола, 1995. – 64 с.
3. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.–метод. посіб. / Іван Зязюн. – К. : МАУП ,2000. – 312 с.
4. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / Іван Андрійович Зязюн. – Київ [б.в];Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 608 с.
5. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя / А. К. Маркова // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 55–63.
6. Педагогічна майстерність : підручник / За ред. І. А. Зязуна. – 3-е вид., допов. і переробл. – К. :Богданова А.М., 2008. – 376 с.
7. Пунченко О. П. Образование в системе философских ценностей : монография / Олег Петрович Пунченко, Наталья Олеговна Пунченко. – Одесса : Друк Південь, 2010. – 506 с.
8. Семенова Алла Василівна. Теоретичні і методичні засади застосування парадигмального моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Семенова Алла Василівна. – Тернопіль, 2009. – 663 с.
9. Семенова Алла. Ціннісний вимір досвіду суб'єктів педагогічної дії : монографія / Алла Василівна Семенова. — Одеса : Бондаренко М. О., 2016. — 436 с.
10. Старостіна О. В. Професійна майстерність у системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Англії та Україні: монографія / О. В. Старостіна ; за заг. ред. А. В. Семенової – Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. – 154 с.
11. Стоунс Э. Психопедагогика : психологическая теория и практика обучения / Эдвард Стоунс ; пер. с англ. под ред. Н. Ф. Талызиной. – М. : Педагогика, 1984. – 472 с.
12. Bolam R. Introducing of beginning Teachers // The International Encyclopedia of Education. – Oxford: Pergamon Press, 1988. – Р. 745–753.
13. Clark B. R., Neave G. The Encyclopedia of Higher Education. – Oxford: Pergamon Press, 1992. – 468 р.
14. Jame D. The Principles of Psychology. – New York: H. Holt and Company, 1890. – 124 р.

15. Morris T. Professionalism // The Blackwell Encyclopaedic Dictionary of Organizational Behaviour / Ed. By Nicholson N. Oxford: Blackwell. – 1995. – 343 р.

Лавріненко О.А.
м. Київ, Україна

ОКРИЛЕНИЙ ПЕДАГОГІКОЮ ДОБРА: ПЕРСОНІОГРАФІЧНІ НОТАТКИ ПРО О. Г. РОМАНОВСЬКОГО – СПОДВИЖНИКА І.А. ЗЯЗУНА

Видатний український педагог, філософ, фундатор Національної академії педагогічних наук України, перший Міністр народної освіти незалежної України Іван Андрійович Зязюн (1938–2014 рр.) став представником тієї плеяди вітчизняних діячів освіти, чиє ім'я золотими буквами навічно вписане в історію світової педагогічної науки. Недарма, відомий радіо журналіст та ведуча багатьох програм на українському радіо С. Каракоз називала І. Зязуна “Людиною, яка вміє продукувати добро” [4, с. 94].

Учений був наділений Божим даром – творити добро людям, здатністю по-філософськи осмислювати життя, оточувати себе такими ж творчими, небайдужими й самобутніми особистостями, які допомагали йому йти по тернистому життєвому шляху, осяючи освітній прогрес. Це, переважно, були однодумці І. Зязуна, серед яких залишилася значна когорта вдячних за науку та віddаних ідеалам Педагогіки добра вчених, наукових працівників, відомих постатей у царині професійної, шкільної, вищої педагогічної освіти. Й кожен з них став для Івана Андрійовича часточкою серця, відрадою у сприйманні оточуючого світу та життєвого поступу.

Олександр Георгійович Романовський – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, знаний учений зі світовим ім'ям, завідувач та фундатор кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами імені академіка І.А. Зязуна Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”. У численних приватних бесідах із академіком І. Зязуном, доводилося безліч чути про його соратників та сподвижників, але особливу роль учений відвідав давній дружбі та творчій співпраці із молодим професором – проректором НТУ “ХПІ” О. Романовським, стверджую-

– етап представлення результатів дослідження включає публічну презентацію шляхів вирішення проблеми проекту; оцінку роботи проектної групи як у цілому, так кожного з її учасників окремо.

Важливого значення у процесі реалізації методу проектів мають принципи, на основі яких організується діяльність за цих умов. Спираючись на підходи Л. Гурье [1] щодо принципів педагогічного проектування, запропонуємо наступну систему принципів втілення у навчальний процес методу проектів як одного з шляхів формування інноваційного потенціалу майбутнього педагога:

– *принцип людських пріоритетів*, який орієнтує на урахування пріоритету якісної професійної підготовки майбутнього педагога як компетентного спеціаліста зі сформованим інноваційним потенціалом;

– *принцип саморозвитку проектованих систем, процесів, ситуацій*, що передбачає у ході опрацювання проекту внесення певних змін, які допускатимуть його спрощення або ускладнення у залежності від інноваційного потенціалу *студентів*;

– *принцип повноти*, що передбачає реалізацію у навчальному проекті системи заходів, які відповідають вимогам майбутньої професійної діяльності педагога як носія інноваційної культури;

– *принцип діагностованості*, який передбачає моніторинг результатів опрацювання проекту на певних етапах його розробки через реалізацію каналу зворотного зв'язку з викладачем з тим, щоб своєчасно вносити корективи у його зміст з метою забезпечення ефективний умов для формування інноваційного потенціалу майбутнього педагога;

– *принцип конструктивної цілісності*, що передбачає послідовну реалізацію усіх етапів методу проектів, кожен з яких спрямований на формування інноваційного потенціалу.

Отже, метод проектів повною мірою дозволяє позитивно вплинути на формування інноваційного потенціалу майбутніх педагогів через реалізацію відповідних етапів та принципів. Подальші дослідження будуть спрямовані на створення банку проблем з педагогічної діяльності як основи розробки проектів.

Список літератури:

1. Гурье Л.И. Проектирование педагогических систем: учеб. пособие / Л. И. Гурье. – Казань: Казан. гос. технол. ун-т., 2004. – 212 с.
2. Дьюи Дж. Школа и общество / Дж. Дьюи. – М. : Госиздат, 1924. – 127 с.
3. Сергеев И.С. Как организовать проектную деятельность учащихся: практическое пособие для работников общеобразовательных учреждений / И. С. Сергеев. – М. : АРКТИ, 2008. – 80 с.

ЗМІСТ

Філіпчук Г. Г. Стратегія розвитку національної освіти у науковій спадщині І.Зязюна.....	3
Прокопенко І. Педагогічні і філософські погляди Г. С. Сковороди у науковій спадщині академіка Зязюна І. А.	9
Гуревич Р. С., Каплінський В. В. Лекторська майстерність викладача вищої школи як важлива умова успішності викладацької діяльності..	13
Романовский А. Г. Об ученом И. А. Зязюне – лидере украинской философии и педагогики добра в поэтических строках.....	17
Кузьмінський А. І. Протистояння педагогіки добра і педагогіки зла у науковій рецепції академіка Зязюна І. А.....	22
Семенова А. В. Удосконалення ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії у контексті науково-педагогічних ідей І.А. Зязюна....	30
Лавріненко О. А. Окріміні педагогікою добра: персонографічні нотатки про О. Г. Романовського – сподвижника І. А. Зязюна.....	41
Товажнянський Л. Л. Ідеї І.А. Зязюна і розвиток педагогіки вищої школи.....	48
Баталова Т. П. Формування мотивації як складової професійної компетентності.....	53
Бачісва Л.О. Підготовка майбутніх фахівців до створення проектів...56	
Вигранка Т. В. Формування мовленнєвої компетентності майбутніх філологів у класичних університетах України.....	58
Винославська О. В. Динаміка творчої активності викладача вищої школи в процесі становлення педагогічної майстерності.....	61
Владленова І. В. Антропо-соціоценізм чи техно-науко-центрізм?..64	
Ганоцкий В. Л., Станичнов О. О. Развитие художественно-педагогического образования в художественной школе Китая, на примере учебно-подготовительного центра Син Чэнь в г. Шэнъян...	68
Годзь Н. Б. Екологічна футурологія як модель майбутніх коеволюційних шляхів у відносинах людина-техніка-природа.....	71
Грищенко Ю. В. Науково-педагогічна школа академіка І.А. Зязюна у контексті реформування педагогічної освіти	74
Демідова Ю. Є., Корніщенко Н. А. Щодо визначення екологічної безпеки як складової безпеки професійної діяльності.....	78
Денисюк І. В., Ковтун Х. І. Формування мовленнєвої компетенції учнів на уроках зв’язного мовлення.....	80
Дольська О. А. Идеи реформы образования: параллельное прочтение.....	83

Донцов А. В. Формування морально-духовних якостей студентів в контексті гуманізації освіти.....	89
Дяченко Л. Б. Педагогічна майстерність викладача у формуванні науково-дослідницької компетентності студентів у коледжі.....	95
Зуєва Л.Є. Критерій педагогічної майстерності І.А. Зязюна – підґрунтя психолого-педагогічної підготовки професійних суддів в Україні.....	97
Іваненко Л. О. Дистанційне навчання як сучасна педагогічна технологія підготовки компетентних фахівців.....	108
Іванова Е. Н., Белозерская Е. А. Особенности формирования элементов педагогического мастерства будущего учителя в использовании видеоблогов.....	112
Ігнатюк О. А., Сизикова В. С. Вимоги до проектування моделі технології формування професіоналізму соціального працівника у фаховій підготовці.....	115
Ігнатюк О. А., Мартиненко О. М. Детермінанти проектування методики виконання військово-прикладних вправ у контексті особистісно-професійного розвитку майбутніх офіцерів.....	118
Кадемія М. Ю., Кізім С. С. Професійна підготовка майбутніх педагогів засобами ІОС.....	121
Карлова І. Г., Шевченко І. В. Педагогічна культура викладача.....	124
Костирия І. В. Особливості професійної діяльності сучасного інженера.....	127
Ланских М. В. Роль понимания в подготовке и деятельности лидеров.....	130
Ленка Дубовицка, Михал Вархола Преодоление языковых и коммуникативных барьеров при обучении иностранных языков.....	134
Марцева Л. А. Оптимізація професійної підготовки майбутніх фахівців.....	137
Меліхов К. В. Кадрова проблематика у діяльності керівника прес-служби.....	140
Мещанінов О. П. Інноваційні особливості університетської освіти: єдність дистанційних форм наукових досліджень та навчання.....	144
Мищенко В. И. Духовный облик руководителя.....	148
Оспанов С.И. Монографический учебник в системе педагогических инноваций.....	151
Петутина Е. А. Роль музеиной педагогики в формировании эстетической культуры будущих специалистов.....	155
Пономарьов О. С. Відповіальність в системі педагогіки добра.....	160
Резнік С. М. Інтелектуальне середовище університету як відповідь	

на виклики інформаційного суспільства.....	165
Рудевіч Н. В. Каузальний підхід як складова компетентнісного підходу під час професійної підготовки майбутніх інженерів з автоматизації енергосистем.....	168
Созикіна Г. С., Богдан Ж. Б., Саєнко Н. В. Етичні проблеми підготовки студентів технічних ВНЗ.....	171
Соловйова Л. В. Педагогічна культура викладача як основа для підвищення ефективності профорієнтаційної роботи з арабськими студентами на факультетах міжнародної освіти ВТНЗ.....	174
Сосін І. К., Гончарова О. Ю. Досвід міжнародного співробітництва у сфері підвищення якості післядипломної освіти лікарів-наркологів.....	178
Таможська І. В. Урахування досвіду дореволюційних університетів України для підвищення рівня підготовки сучасних науково-педагогічних кадрів.....	181
Туренко К. К. Впровадження технології проблемного навчання та ділової гри при викладанні професійно-орієнтованих дисциплін	183
Федорець В. М. Антропологізація здоров'я збережувальних знань як актуальнана складова методології розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури.....	186
Філіпчук Н. Перспективи реалізації ідей І.А.Зязюна в сучасній освітній практиці.....	191
Фрадкіна Н. В. Козацька мода в сучасній естетиці	195
Фурманець Б. І. Соціально-психологічне обґрунтування евристичної моделі особистості лідера.....	199
Хайруліна В. М. Духовності у спадщині І.А.Зязюна	202
Черкашин А. І., Бондаренко К. О. Професійна індивідуальність студентів технічних спеціальностей.....	208
Черемський М. П. Роль творчості у виховній системі Василя Сухомлинського	212
Чехмestрук I. B. Використання новітніх технологій у процесі вивчення термінології майбутніми економістами	215
Шахова Г. А. Влияние дисциплины «Основы информатики и вычислительной техники» на формирование информационной компетентности студентов психологов	218
Шквар O. L. Интерактивні методи підготовки майбутніх учителів початкових класів до дослідницької діяльності	223
Штефан Л. В. Метод проектів як один із шляхів формування інноваційного потенціалу майбутнього педагога	226

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА І.А. ЗЯЗЮНА
У ПРАЦЯХ ЙОГО СОРАТНИКІВ ТА УЧНІВ

16–17 травня 2017 року

Головний редактор Романовський О.Г.
Відповідальний за випуск Солодовник Т.О.

Виготовлювач: ФОП Панов А.М.
м. Харків, вул. Жон Мироносиць 10, оф. 6,
тел. +38(057)714-06-74, +38(050)976-32-87
copy@vlavke.com.ua

